

УДК 327(477):327.51

Коваль Г.В., кандидат політичних наук, заступник директора Інституту державного управління Миколаївського державного гуманітарного університету імені Петра Могили. Основний напрям наукових досліджень – політична культура молоді в умовах демократизації українського суспільств.

Татаренко В.Б., викладач кафедри менеджменту організації та права Миколаївського державного аграрного університету. Основний напрям наукових досліджень – аналіз діяльності судової влади в контексті становлення демократичного суспільства.

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА – НАТО: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Автори статті аналізують стан та перспективи взаємовідносин України з організацією Північноатлантичного договору.

The authors analyze the state perspectives of the relationships between Ukraine and the North Atlantic Treaty Organization.

Динаміка міжнародних процесів у Європі багато в чому по-новому висвітлює роль тих або інших структур, які залучені у процес формування адекватної сьогоденним реаліям системи європейської безпеки.

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) являє собою найбільш ефективний у світі механізм забезпечення безпеки, що діє як політично-військове об'єднання найрозвинутіших країн світу [1]. З моменту створення НАТО минуло майже 60 років. Протягом цього часу Альянс розвивався, еволюціонував, виходячи з цілей та завдань, передбачених Північноатлантичним договором. Слід згадати, що договір був підписаний у 1949 році.

У сучасному українському суспільстві відсутній консенсус щодо необхідності (доцільності) приєднання держави до Організації Північноатлантичного договору. Крім того, лунають гасла стосовно начебто визначеного правового статусу України як “нейтральної позаблокової” держави [3].

Україна – одна із держав, яка буде свої стосунки з НАТО на основі розширених і поглиблених відносин. Вона поступово перетворилася на одну з найактивніших учасниць миротворчої діяльності, підписавши першою з країн СНД у 1994 році Рамковий документ “Партнерство заради миру”. Політичною віхою у розвитку цих стосунків став Мадридський саміт, на якому було схвалено

Хартію про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору. Це відбулося в 1997 році. Даний документ на найвищому рівні зафіксував політичні зобов'язання сторін щодо рамок і змісту взаємовідносин. На реалізацію його положень була спрямована Державна програма співробітництва України з НАТО на період до 2001 року.

Рада національної безпеки і оборони України визначила нову Стратегію взаємин з НАТО. Цей курс у 2002 році підтримала Верховна Рада України, яка рекомендувала Президентові й Уряду вжити ряд необхідних заходів для її практичної реалізації.

Відповідно до рішення Комісії Україна – НАТО з метою поглиблення і розширення відносин Україна – НАТО було розроблено План дій Україна – НАТО, який відображає Стратегію відносин України з Організацією Північноатлантичного договору. Він базується на Хартії про особливе партнерство, підписаній у Мадриді 9 липня 1997 року, яка залишається основою відносин Україна – НАТО.

Метою цього Плану дій є чітке визначення стратегічних цілей і пріоритетів України для досягнення її мети і повної інтеграції у євроатлантичні структури безпеки і майбутнього співробітництва Україна – НАТО відповідно до

Хартії. У цьому контексті План буде періодично переглядатися.

План дій Україна – НАТО окреслив основні завдання України в досягненні євроатлантичних стандартів у політичній, економічній, оборонній, інформаційній та інших сферах. З того часу, тобто з моменту роботи пражського саміту (2002 р.), відносини Україна – НАТО розвиваються за висхідною, розробляючи і виконуючи щорічні цільові плани.

Нашою державою реалізовано чотири щорічних цільових плани Україна – НАТО (2003-2006 рр.). Проте практика їх формування і здійснення дозволила констатувати необхідність певного змістовного та структурного коригування таких документів.

Основними причинами цього є:

1. Деякі цілі реалізовані майже повністю, або у їх досягненні спостерігається значний прогрес. Насамперед це стосується 9 цілей Плану дій Україна – НАТО, характерними серед яких є:

- у сфері боротьби з корупцією, відмиванням грошей Україну вилучено зі списку FATF;
- досягнуто значного прогресу у створенні умов для вступу до СОТ;
- відбулись позитивні зміни у сфері забезпечення вільного отримання, публікації та поширення інформації засобами масової інформації;
- відзначається посилення демократичного цивільного контролю над збройними силами та іншими військовими формуваннями;
- збільшується внесок України до миротворчих операцій під супроводом НАТО та заходах держав-членів Альянсу в рамках боротьби з тероризмом, ратифіковано меморандум про взаєморозуміння щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку стратегічних авіаперевозень тощо.

2. 13 Цілей плану дій Україна – НАТО частково сумісні (дубльовані) за своїм змістом. Зокрема, йдеться про такі сфери, як реформа в галузі оборони і безпеки України, демократичний цивільний контроль над Збройними силами і сектором безпеки в цілому, зовнішньополітична діяльність України з питань підтримання миру і миротворча діяльність її Збройних сил, які містяться у першому, другому та четвертому розділах плану.

Отже, певний успіх у досягненні окремих цілей, їх часткове дублювання за змістом (загалом це 19 з 64 цілей, тобто майже 30 %) потребували корекції у формулюванні цих цілей, своєчасної загальної структурної та змістовної оптимізації Цільового плану Україна – НАТО на 2007 рік, інакше кажучи, його гармонізації за “формою” та “змістом”.

3. Було розроблено проект Цільового плану (ЦП) – 2007 (затверджений Указом Президента України № 535 від 18 червня 2007 року) за новою формою і структурою, який, зокрема, більш наближений до Плану дій щодо членства в НАТО. Даний проект встановленим порядком було погоджено із структурами Альянсу [2].

Запровадження заходів Цільового плану Україна – НАТО на 2007 рік відбулось на фоні гострих політичних протиріч, які виникли внаслідок недостатньо оформленого правового поля щодо повноважень різних гілок влади, що в цілому характерно для молодих демократій. До позитивних результатів цих подій слід зарахувати прагнення політичних сил держави вирішувати проблемні питання шляхом переговорів та домовленостей, а не силовим протистоянням. Тривають активні й відкриті політичні дебати, до яких залучено засоби масової інформації та громадянське суспільство, що є свідченням працюючої в Україні демократії [4]. У цілому ця робота була організована у чіткій відповідності з нормативними актами Президента України та Кабінету Міністрів України.

Україна продовжує здійснювати послідовну зовнішню політику відповідно до зобов'язань у рамках стратегічного курсу інтеграції до євроатлантичних структур. Протягом звітного періоду тривала активна співпраця з Організацією Північноатлантичного договору. Особлива увага приділялась підтриманню безпеки євроатлантичного простору. За оцінкою Генерального секретаря НАТО Яап де Хооп Схефера, на останньому (9 липня 2007 р.) засіданні Комісії Україна – НАТО “...Україна, яка є єдиною серед країн-партнерів, що бере участь у всіх поточних операціях НАТО, зробила значний внесок в нашу загальну безпеку, і Альянс високо цінує це”.

Протягом першого півріччя Україною проведено низку консультацій зі структурами НАТО. Зокрема, 30 січня поточного року в Брюсселі відбулося засідання Спільної робочої групи Україна – НАТО з питань воєнної реформи у форматі “ключової групи”. Велась підготовка до третього засідання Робочої групи Україна – НАТО з питань цивільного та демократичного контролю над сектором розвідки, створення веб-сайту Україна – НАТО з питань реформування сектору оборони та безпеки тощо.

У рамках Інтенсифікованого діалогу України з НАТО 26-27 квітня поточного року в м. Осло (Норвегія) було проведено засідання Комісії Україна – НАТО на рівні міністрів закордонних справ, а 6 червня поточного року в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі відбулись консультації України з Північноатлантичним альянсом у форматі “26+1” (Політичний комітет НАТО з Україною) з правових питань.

14 червня поточного року в штаб-квартирі НАТО пройшли чергові засідання Комісії Україна – НАТО та Ради євроатлантичного партнерства на рівні міністрів оборони, у яких на чолі української делегації взяв участь керівник оборонного відомства.

Крім того, протягом другого кварталу поточного року в штаб-квартирі Альянсу було проведено низку експертних консультацій Україна – НАТО: 18-20 квітня – засідання ПВКК НАТО з Україною з питань Процесу планування та оцінки сил, 15 травня – з питань енергетичної безпеки, 7 червня – з правових питань, 26 червня – з питань офсетних закупівель.

Україна активно залучається до заходів Альянсу, спрямованих на підтримання миру та безпеки в кризонебезпечних регіонах.

12-13 березня поточного року підписано Технічну угоду між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки щодо направлення миротворчого персоналу України для виконання завдань у складі литовської Групи з реконструкції афганської провінції Гор, що діє в рамках Міжнародних сил сприяння безпеці (ISAF) в Ісламській Республіці Афганістан. Відібрано та підготовлено два фахівці медичної служби Збройних сил України, одного з яких під час планової ротації литовського миротворчого контингенту 11 травня поточного року направлено до Афганістану.

Україна продовжувала надавати повітряний коридор для здійснення перельотів військово-транспортних літаків держав-членів НАТО через територію України. У рамках участі в операції ІЗАЕ кількість обслуговуваних польотів протягом першого півріччя становило 408 одиниць (США – 90; Німеччина – 170; Польща – 88; Румунія – 37; Швеція – 23).

10-13 квітня поточного року проведено чергову ротацію українського миротворчого персоналу Навчальної місії НАТО у Республіці Ірак.

У контексті практичного внеску України в антитерористичну операцію Північноатлантичного альянсу на Середземному морі “Активні зусилля” 26 лютого поточного року в м. Києві було проведено зустріч представників Генерального штабу Збройних сил України з делегацією військово-морського командування Об’єднаних збройних сил НАТО “Південь”, під час якої обговорювались питання участі кораблів ВМС Збройних сил України у цій операції.

Протягом березня-травня 2008 року відбулися два раунди консультацій з представниками Стратегічного командування НАТО з трансформації з питань підготовки льотних екіпажів вертольотів ВМС ЗС України та низка стажувань українських офіцерів на кораблях країн-членів Альянсу.

10 травня поточного року корвет ВМС Збройних сил України “Тернопіль” вийшов із Севастополя з метою участі у щорічному заході “Морський день” (вмб Таранто, ВМС Італії) в рамках заключної фази підготовки корабля до операції “Активні зусилля”, встановлення відповідного обладнання зв’язку та з 25 травня перейшов у оперативне підпорядкування штабу морського компоненту Об’єднаного командування сил НАТО (м. Неаполі), розпочавши безпосереднє виконання завдань відповідно до плану операції. З цієї дати Україна, згідно з рішенням Північноатлантичної ради НАТО, набула статусу офіційного контрибутора даної операції. Повернення корвету “Тернопіль” до Севастополя відбулось на початку липня 2008 р. Продовжується опрацювання практичних питань направлення кораблів (другої активації) ВМС ЗС України для участі в цій акції у період жовтня-листопада поточного року.

У рамках внеску України в підтримання міжнародного миру і безпеки тривала активна

участь українського миротворчого контингенту в складі сил КФОР у Косово. Чергову ротацію української складової спільного миротворчого підрозділу “Укрполбат” проведено 1-15 квітня 2008 р. (загальна чисельність особового складу – 185 осіб). Наразі опрацьовується питання щодо розширення українського національного контингенту.

Попередньо погоджено створення українсько-польсько-литовського миротворчого батальйону. До 1 листопада 2008 року має бути вирішено питання щодо завдань, структури та порядку забезпечення такого підрозділу для прийняття остаточного рішення і внесення його на розгляд вищого керівництва трьох держав.

Опрацьовується питання створення миротворчого підрозділу в рамках Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ для виконання миротворчих завдань під егідою Ради безпеки ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій.

Україна продовжує активну антитерористичну діяльність. 24 травня 2008 року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо боротьби з ядерним тероризмом у зв’язку з ратифікацією Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму”, яким вводиться кримінальна відповідальність за злочини у цій сфері.

Кабінетом Міністрів України також видано наступні постанови: “Про затвердження плану заходів на 2007 рік щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму” від 31 січня 2007 р. № 136; “Про затвердження Порядку взаємодії з припинення протиправних дій повітряних суден, які можуть використовуватися для вчинення терористичних актів у повітряному просторі України у мирний час” від 7 лютого 2007 р. № 153.

З метою вдосконалення діяльності щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму проведено третій спеціальний семінар Україна – НАТО для обміну досвідом реагування на сучасні загрози міжнародній безпеці на тему “Організована злочинність та фінансування тероризму” (м. Одеса, 25-26 червня 2008 р.). У цьому форумі взяли участь експерти з 13 країн-членів НАТО та з Міжнародного секретаріату НАТО. Українську сторону представляли працівники Служби безпеки України, Секретаріату Президента України, апаратів РНБО України та Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України, Генпрокуратури, МЗС, МВС, Держфінмоніторингу, Держприкордонслужби та інших спеціальних служб.

Держфінмоніторингом здійснюються заходи по виявленню серед учасників фінансових операцій осіб, пов’язаних з терористичною діяльністю. Ця робота ґрунтується на інформації, яка регулярно надходить від міжнародних організацій, посольств та державних органів, у тому числі іноземних країн. За звітний період отримано від суб’єктів

первинного фінансового моніторингу 6 таких повідомлень. За результатами їх розгляду було підготовлено та передано до СБУ 1 узагальнений та 2 додаткових матеріали. На сьогоднішній день інформацію про можливе відношення до фінансування тероризму Службою безпеки України спростовано.

Водночас СБУ в рамках двосторонніх та багатосторонніх договірних актів про співробітництво із спецслужбами та правоохоронними органами здійснюється постійний обмін інформацією з країнами-членами НАТО щодо терористичних та релігійно-екстремістських організацій і угруповань (СБУ підписано понад 70 міжвідомчих угод і 80 протоколів до них, у яких першочергова увага приділена питанням боротьби з міжнародним тероризмом). Тільки з початку поточного року проведено 10 робочих зустрічей з представниками таких служб і органів, які поділилися відповідними інформаційними повідомленнями.

У контексті реалізації політики України щодо врегулювання заморожених конфліктів протягом першого півріччя відбулася низка переговорів з лідерами держав-членів НАТО (зокрема, США, ФРН, Іспанії, Словенії, Бельгії, Латвії, Литви, Польщі), під час яких була доведена позиція України щодо необхідності якомога скорішого відновлення переговорного процесу у форматі "5+2" з метою подальшої реалізації українського плану врегулювання придністровського конфлікту, а також на території Грузії (Абхазія та Південна Осетія) і Азербайджанської Республіки (Нагірний Карабах).

Наша держава неухильно виконує Меморандум про взаєморозуміння між урядами України і Республіки Молдова та Європейською Комісією (ЄК) щодо місії ЄК з надання допомоги у питаннях кордону в цих країнах. Зокрема, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2008 р. схвалено проект угоди між суб'єктами даного процесу щодо продовження мандату такої місії, яка набула чинності 11 травня 2008 р. після завершення процедури обміну нотами з метою підвищення ефективності прикордонного та митного контролю на придністровській ділянці українсько-молдовського державного кордону. 21-22 червня поточного року відбулось шосте засідання Консультативної ради високого рівня, створеної у рамках реалізації зазначеного меморандуму. За його підсумками ухвалено Концепцію діяльності Місії ЄК на 2008-2009 роки "Послідовність, оптимізація та можливості", що передбачає концентрацію зусиль на запровадження європейських стандартів управління кордоном, надання технічної допомоги, підвищення рівня співробітництва цієї місії з правоохоронними органами, а також розвиток таких стандартів тощо.

Україна активізувала свою діяльність у рамках участі в міжнародних організаціях та регіональних ініціативах. Зокрема, 11-15 червня 2008 р. у Відні українська делегація взяла участь у складі представників Секретаріату Президента України, МЗС, Міноборони в переговорах у рамках форуму

ОБСЄ із співробітництва у галузі безпеки, спільної консультативної групи, створеної згідно з Договором про звичайні збройні сили в Європі.

Відповідно до Указу Президента України від 2 червня 2007 року № 487 "Про делегацію України для участі в переговорах у рамках Форуму ОБСЄ із співробітництва в галузі безпеки, Спільної консультативної групи та Консультативної комісії з відкритого неба" Міноборони спільно з МЗС та Секретаріатом ОБСЄ опрацювало проект Меморандуму про взаєморозуміння між ОБСЄ та Урядом України, в якому серед іншого йдеться про утилізацію компонентів рідкого ракетного палива меланж. Цей документ погоджено із зацікавленими центральними органами Виконавчої влади та пройшов юридичну експертизу у Мін'юсті.

Виконано програму головування України в Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ у 2006-2007 роках. Проведено понад 60 заходів на найвищому, високому та експертному рівнях. На Бакинському саміті ГУАМ 18-19 червня прийнято Спільну заяву ГУАМ-США, де викладені основні напрями і подальші перспективи партнерства. Крім того, вперше формалізовано відносини ГУАМ з Польщею та Японією.

Відповідно до рішень, ухвалених під час саміту глав урядів країн-учасниць Центральноєвропейської ініціативи (ЦЄІ) у листопаді 2006 р. у м. Тірана (Албанія), на виконання Плану дій ЦЄІ на 2007-2010 рр., Україна у першому півріччі увійшла до складу Робочої групи із реформування цієї ініціативи та бере активну участь у її діяльності.

У ході спеціального засідання Ради міністрів закордонних справ Організації чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) у рамках ювілейного саміту цієї організації, що відбувся 25 червня 2008 р. у м. Стамбул (Туреччина), керівником українського зовнішньополітичного відомства було внесено пропозиції щодо її подальшого реформування, зокрема: сприяння реалізації проектів у таких галузях, як енергетика, транспорт, розробка і видобуток вуглеводневих ресурсів у басейні Чорного моря, а також створення зони вільної торгівлі у Чорноморському регіоні, посилення існуючих двосторонніх угод між країнами-членами ОЧЕС, які стосуються подвійного оподаткування, захисту та сприяння інвестиціям, з метою розвитку приватного бізнесу тощо.

Згідно з планом діяльності Чорноморської групи військово-морського співробітництва "Blackseafor" командувач ВМС ЗС України у травні поточного року взяв участь у щорічній зустрічі командувачів країн-учасниць, а українські офіцери протягом квітня-травня – у п'яти робочих зустрічах, зокрема, групи планування, секретаріату комітету командувачів, берегового центру оперативного контролю, похідного штабу цього міжнародного з'єднання.

11 травня 2008 року у м. Київ відбулись українсько-турецькі консультації з питань виконання положень Протоколу та діяльності в рамках "Blackseafor". Також на сьогодні визначено порядок передачі криптографічного обладнання від турецької сторони до штабу ВМС ЗС України, його розміщення

і використання; опрацьовано питання підготовки персоналу для роботи з цим обладнанням, що дозволить налагодити обмін інформацією.

Крім того, 17-18 січня 2008 р. підписано Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних сил Турецької Республіки у галузі обміну інформацією в рамках операції “Чорноморська гармонія”. 25 квітня цього ж року завершено виконання внутрішньо-державних процедур щодо набуття ним чинності.

У сфері двосторонніх відносин України з сусідніми державами триває активна робота з ключових аспектів двостороннього співробітництва з Республікою Молдова – енергетичних і транспортних.

5 квітня 2008 р. у м. Кишинів відбувся другий раунд консультацій на рівні міжвідомчих робочих груп України та Республіки Молдова під керівництвом заступників міністрів закордонних справ, у ході якого було розглянуто комплекс питань, пов’язаних з Дністровською ГАЕС, демаркацією українсько-молдовського державного кордону, визнанням прав власності, організацією спільного контролю в пунктах пропуску через українсько-молдовський державний кордон. 7-8 червня поточного року пройшли переговори з обговорення шляхів вирішення проблемних питань двосторонніх відносин та аналізу стану виконання українсько-молдовських домовленостей, досягнутих на рівні глав держав та урядів, Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва. За підсумками заходу українськими фахівцями розроблено та 22 червня 2008 р. передано на розгляд молдовської сторони графік вирішення першочергових питань українсько-молдовських відносин.

У рамках співпраці з Росією зусилля спрямовувалися на активізацію діяльності Українсько-російської міждержавної комісії (УРМК) з метою розв’язання спірних питань, зокрема:

27 лютого у м. Москві та 5 червня у м. Києві відбулися відповідно четверте та п’яте засідання Підкомісії з питань функціонування ЧФ РФ та його перебування на території України;

16 квітня у рамках візиту Міністра закордонних справ України до Росії було проведено зустрічі з Міністром закордонних справ РФ та Секретарем Ради Безпеки РФ, під час яких обговорювався стан готовності до підписання Плану дій Україна-Росія на 2007-2008 рр., що є “дорожньою картою” двосторонніх відносин, з конкретними пріоритетними напрямками співпраці та термінами їх виконання (очікується, що згаданий документ буде підписано у ході другого засідання УРМК наприкінці серпня 2007 року). Також було проаналізовано питання прикордонного співробітництва і домовлено організувати до кінця поточного року зустріч губернаторів прикордонних областей під головуванням міністрів закордонних справ України та Росії;

7 червня у м. Москві відбулося друге засідання Підкомітету з міжнародного співробітництва з розгляду стану підготовки до проведення другого засідання УРМК, підписання Плану дій Україна-

Росія на 2007-2008 рр. та Декларації про зміст стратегічного партнерства між Україною і РФ;

14 червня у м. Москві відбулося друге засідання Підкомітету з гуманітарних питань;

22 червня у м. Москві пройшло друге засідання Комітету з економічного співробітництва під головуванням Прем’єр-міністрів обох країн.

Російська сторона погодилася розпочати демаркацію сухопутної ділянки українсько-російського державного кордону та активізувати процес делімітації морської ділянки спільного кордону. У ході переговорів підіймалися також питання гуманітарного співробітництва та правового захисту українських громадян у РФ і російських – в Україні. Відбувся обмін думками щодо розміщення елементів ПРО в Європі, проблем європейської і регіональної безпеки у контексті розширення НАТО та ЄС, співробітництва у рамках СНД.

МЗС України на постійній основі здійснює необхідні дипломатичні заходи з метою пошуку взаємоприйнятних рішень стосовно врегулювання існуючих проблемних питань з Румунією.

Членство у НАТО не є “обов’язковим” вибором будь-якої держави, у тому числі й України. Існує вибір – або приєднатися до Договору про колективну безпеку на чолі з Росією (Ташкентський договір), або отримати статус позаблокової (нейтральної) країни. Світовий досвід свідчить, що нейтралітет сьогодні економічно, політично і безпеково не вигідний [5]. Нові непередбачувані загрози та виклики безпеці ставлять перед кожною цивілізованою країною проблему вибору: військовий нейтралітет чи участь у системі колективної безпеки.

Вступ до НАТО – це складний вибір, який потребує кардинальних змін у побудові зовнішніх взаємин та внутрішніх перетворень. Але необхідно чітко усвідомлювати, що будь-який вибір вимагає підтримки більшості нації, а не лише політичної еліти, тому що до будь-якої інституції вступає вся країна.

Зовнішній курс України у 2008 році залишився незмінним. Так, у січні 2008 року після проведення позачергових парламентських виборів у 2007 році Президент України Ющенко В.А., Прем’єр-міністр України Тимошенко Ю.В. і Голова Верховної ради України Яценюк А.П. подали Генеральному секретарю НАТО Яапу де Хооп Схефферу листа про зацікавленість України у приєднанні до реалізації Плану дій щодо членства в НАТО. На думку більшості політиків і політологів питання щодо вступу України в НАТО повинно вирішуватися тільки після проведення всенародного референдуму.

“НАТО – це не організація, яка вербує нових членів, а організація, що має відкриті двері для всіх країн... Адже розширення Альянсу дозволяє збільшувати зону стабільності, прогнозувати безпеку в Європі. Ми відчуваємо потребу в Україні як такій незалежній країні, що має потенціал для боротьби проти тероризму та подолання інших небезпек, що загрожують людству”, – зазначив директор Центру інформації і документації НАТО

ЛІТЕРАТУРА

1. НАТО і Україна. – К.: Т-во “Знання” України, 2007. – 24 с.
2. План Дій Україна – НАТО. – К.: Т-во “Знання” України, 2007. – Ч. 1: План дій Україна – НАТО та його імплементація у 2007 році. – 2007. – 28 с.
3. Умови вступу України до НАТО. – К.: Т-во “Знання” України, 2007. – 20 с.
4. План Дій Україна – НАТО. – К.: Т-во “Знання” України, 2007. – Ч. 2: результати імплементації Плану Дій Україна – НАТО у першому півріччі 2007 року. – 2007. – 36 с.
5. Що таке НАТО. Створення розвиток та сучасний стан. – К.: Т-во “Знання” України, 2007. – 24 с.
6. Деменко О. Євроатлантична інтеграція: реалії та перспективи. Політичний менеджмент. – 2007. – № 4(25).
7. Мейжис І.А. Європейська інтеграція України: можливості, проблеми, рішення. “Наукові праці”. – Т. 69. Політичні науки. Правознавство. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 224 с.
8. Прохоров А. Європейський вибір та національні інтереси України // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2004. – № 3. – С. 73-79.
9. Романов О. Україна в НАТО: перспективи присутності // Юридичний журнал. – 2005. – № 7.